

cetăți și să se completeze descrierea prin ilustrații (observația se referă la toate capitolele privitoare la artă). Interesul literar cade asupra lui Hesiod, a poezilor lirici, urmăriți cronologic, nu grupați pe genuri, a începuturilor tragediei (Thespis) și prozei (Heraclit, Thales, Hecataios).

Secolul V (cap. 4—5), care marchează evenimente capitale în dezvoltarea Greciei, atît pe plan extern — victoria asupra barbarilor și rolul de prim ordin pe care îl cîștigă Atena pentru ca apoi să-l piardă în urma războiului peloponesiac — cît și intern — generalizare a democrației ca formă de guvernămînt, relativă stabilitate care permite dezvoltarea industriei, a comerțului, dezechilibru și lipsă de resurse spre sfîrșitul perioadei, cu tot ce a însemnat această precipitare a evenimentelor pentru organismul politic al cetății — este prezentat prea scurt, sub forma înșiruirii unor date istorice. Aceasta duce la o tratare nu îndeajuns de fundamentată a literaturii sec. V care, variată ca genuri, slujită de mari talente care pun în circulație idei ce nu țin de limite de *πóλις*, adîncă în simțire și înălțătoare în expresie, capătă forma unor portrete literare, construite în mare măsură pe baza unor frumoase exemple reînviolate printr-un scris captivant. O expunere a celor două orientări dominante în sec. IV: oratoria (Demostene și Isocrate) și filozofia (Platon și Aristotel), sprijinită de citate numeroase (uneori abuziv: p. 344, 345 etc.), formează cuprinsul cap. VI, după care se trece la perioada elenistică și romană. Și aici o analiză mai adîncită a fenomenului istoric ar fi oferit autorului o legătură mai sensibilă cu cel literar și l-ar fi dus la stabilirea unor trăsături generale și la explicarea unor aspecte particulare care ar fi scos în lumină tradiția și inovația acestei perioade.

În ultimele pagini autorul vrea să caracterizeze prin cîteva trăsături « miracolul » grec, după care urmează un tablou cronologic sinoptic, care stabilește raporturi între datele mai importante urmărite în fiecare subcapitol.

R. Flacelière prin *Histoire littéraire de la Grèce* oferă cititorului o carte de informare vioaie și rapidă asupra literelor grecești urmărite prin cei mai importanți reprezentanți ai lor, la care s-ar putea aduce cîteva observații: punerea în concordanță a subiectului anunțat în introducere cu felul în care e tratat apoi în volum, restrîngerea prezentărilor biografice (uneori încărcate cu elemente anecdotice p. 136, 348, 349 ș.a.) la date esențiale care să servească înțelegerii autorilor, eliminarea redării amănunțite a conținutului îndeosebi pentru opere universale cunoscute (epopee, tragedie), adîncirea aspectului analitic și reducerea celui descriptiv.

M. Gușu

N. I. BARBU și colectivul catedrei de limbi clasice de la Institutul de limbi străine, Universitatea București: *Istoria literaturii latine*, Vol. I: *De la origini pînă la sfîrșitul Republicii*. București, Editura didactică, 1964, 515 p.

În cadrul revoluției noastre culturale, studiul antichității greco-latine, cu disciplinele-i verificate de veacuri, e pe cale de a-și cîștiga locul meritat. Editurile — cea pentru literatură, Editura științifică, Editura Academiei — s-au întrecut în munca de tipărire a unor scrieri literare și filozofice trecute de mult peste hotarele țărilor de origine și aparținînd acum patrimoniului cultural al lumii. Au văzut astfel lumina tiparului și s-au răspîndit în tiraje impresionante — unele pentru înția oară în limba noastră — volume monumentale, adevărate cărți de cîpătii, cum sînt: Appian, Herodot, Aristotel, tragicii, Plutarh, Diogenes Laertios, pe lingă Caesar, Suetonius, Tacit, Apuleius, Ovidiu, Aulus Gellius și Macrobiu, ca să amintim numai cîteva din marea lor număr.

Volumul de față vine să se adauge celor amintite, cuprinzînd un examen critic al producțiilor literaturii latine de la origini pînă la sfîrșitul Republicii. Materia e prezentată cronologic, imple-tind, în zugrăvirea epocilor succesive, evenimentul literar cu cel social-politic, care-l generează.

În dispunerea materialului, ne izbește chiar de la primele pagini, ca un merit, claritatea deosebită a autorilor. Coordonarea capitolelor s-a făcut în chip judicios și pînă în cele mai mici detalii. Reușite, sub acest raport, ni se par în special capitolele: « Izvoarele de cunoaștere și istoricul literaturii latine », de Eugen Cizek, « Poezia de inspirație alexandrină », de Rodica Ocheșanu, « Introducere istorică la epoca războaielor civile », de N. I. Barbu. Nu se cunoaște că au lucrat aici mai multe mîini, ci, dimpotrivă, observi exprimarea unui grup care și-a unit priceperea spre atingerea aceluiași scop, cel de a pune la îndemîna cititorilor o lucrare de preț, de mult așteptată.

Scriitorii reprezentativi ai celei mai frămîntate epoci din întreaga literatură latină — epoca războaielor civile: Caesar, Sallustius, Cornelius Nepos, Catullus, Lucretius, Cicero — sînt prezentați cu lux de amănunte, cum e firesc față de însemnătatea lor. Numai Cicero, spre exemplu, e studiat în 100 pagini, din cele 515 cite cuprinde volumul întreg.

Aparatul bibliografic este bogat și bine pus la punct.

Traducerile care ilustrează caracterizări ale scriitorilor sînt și ele limpezi: citindu-le, ai impresia că parcurgi o pagină scrisă direct în românește, și nu o tîlmăcire. O lipsă ni se pare, în schimb, redarea citatelor numai în traducere românească. La Lucretius, de pildă, versurile ce ilustrează concepția materialistă a poetului, versuri care au circulat cu răsunset:

utilitas expressit nomina rerum,

sau cele ce evidențiază concepția potrivnică lumii zeilor:

tantum religio potuit suadere malorum —

sînt folosite numai în traducere. Ca să faci însă o critică literară a operei, ca să ilustrezi măiestria scriitorului, citatele trebuiau transcrise și în original. Sînt convins că autorii au avut intenția s-o facă, dar întinderea lucrării ar fi depășit posibilitățile de realizare ale Editurii.

Lucrarea de față este un tratat complet și informat, un tratat ce are marea calitate de a se exprima limpede, chiar pe înțelesul unui cititor mai puțin informat.

Este un merit al Editurii didactice faptul că volumul apare în condiții tehnice și estetice ireproșabile. Dacă tirajul n-ar indica doar o mie de exemplare, n-am găsi nici o lipsă de imputa muncii editoriale.

D. Crăciun

RUDOLF HANSLIK, *Plinius der Ältere*. II. Bericht, Anzeiger für die Altertumswissenschaft, 17, 1964, p. 65—80.

Rudolf Hanslik prezintă noul stadiu al lucrărilor filologice asupra lui Plinius cel Bătrîn în această dare de seamă, urmare a primei treceri în revistă, publicată tot în Anzeiger, 8, 1955, 193—218.

În domeniul editării de texte autorul relevă apariția unor lucrări esențiale, în primul rînd încheierea seriei editoriale a textului lui Plinius în Loeb Classical Library (Vol. V. H. Rackham, vol. VII și VIII W.H.S. Jones și vol. X D. E. Eichholz), aceste ultime volume fiind considerabil superioare în privința textului față de primele (editate în 1938 și 1947) și cu atît mai mult față de ediția lui Mayhoff (B. G. Teubner, Leipzig, 1892—1909, 5 vol.), ale cărei « überflüssige Konjekturen » (col. 66) autorul nu pierde nici un prilej să le condamne.

Ca un puternic salt editorial este apreciată apariția a treisprezece volume din textul lui Plinius în « Belles Lettres » (vol. IX și X de E. de Saint Denis, vol. XIV, XV, XVI, și XVII de J. André, vol. XIII, XXVIII, XXIX și XXX de A. Ernout, vol. XXVI de A. Ernout-R. Pépin, vol. XXXIV de H. le Bonniec și H. Gallet de Santerre). Pentru a putea încadra în